

УДК 316.334(477)

Бідність в Україні: сучасні виміри

М.Я. ХОМЯК

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк, Україна,
E-mail: popereshnyak_sv@mail.ru**Авторське резюме**

У статті розглянуто основні концепції оцінювання бідності. Охарактеризовано основні методики об'єктивного та суб'єктивного вимірів. На основі аналізу даних Держкомстату та даних деяких соціологічних досліджень проблеми бідності визначено рівень бідності в сучасній Україні відповідно до розглянутих методик вимірювання даного явища. Зокрема, згідно з абсолютною концепцією бідності відповідно до міжнародних критеріїв, запропонованих ООН, 2,2% українців вважаються бідними; за критерієм прожиткового мінімуму – 11,5%; а за відносним критерієм бідних в Україні – 25,4%. Згідно з суб'єктивними оцінками, від 65 до 95% населення вважають себе бідними. Проте кожен із розглянутих методів має свої недоліки. Використання об'єктивних оцінок бідності є недоцільним внаслідок відсутності науково обґрунтованого прожиткового мінімуму та труднощів щодо отримання своєчасної, повної та достовірної інформації щодо рівня доходів, витрат та наявних ресурсів домогосподарств. Суб'єктивний підхід оцінювання бідності дає деякі викривлення через схильність українців «прибіднятися» та жити не по кишені. Поєднання даних об'єктивної та суб'єктивної бідності – продуктивний підхід, який ще чекає свого визнання серед науковців і практиків державного управління.

Ключові слова: рівень бідності, абсолютна та відносна бідність, суб'єктивна бідність, споживчий кошик, межа бідності.

Poverty in Ukraine: modern dimensions

M.YA. KHOMIAK

Lesya Ukrainka eastern european national university, Lutsk, Ukraine,
E-mail: popereshnyak_sv@mail.ru**Abstract**

The article deals with the basic concepts of the poverty estimation. The main methods of objective and subjective measurements are considered. Based on State Committee for statistics of Ukraine data analysis and some sociological studies on poverty, poverty level for modern Ukraine in accordance with each of the methods is defined. In particular, due to the concept of absolute poverty according to international criteria proposed by the UNO, 2.2% Ukrainian are considered poor. By the criterion of the minimum subsistence level 11.5% are poor. By the relative poor criterion there are 25.4% of poor Ukrainians. According to subjective estimates of 65 to 95% of the population consider themselves as poor. However, each of these methods has its drawbacks. The use of objective assessments of poverty is impractical due to lack of science-based subsistence level and the difficulties of obtaining timely, complete and accurate information on income, expenditure and household resources available. Subjective poverty assessment approach provides some distortion due to the tendency of pretending to be poorer than one is and live beyond their means. The combination of objective and subjective poverty should be a productive approach, which still awaits recognition among scholars and practitioners of public administration.

Keywords: poverty level, absolute and relative poverty, subjective poverty, consumer basket, poverty line.

Постановка проблеми. Бідність – явище загальнолюдське: економічне і філософське, політичне і соціальне. Подолання бідності є однією з найважливіших глобальних проблем сучасності. Однак, незважаючи на підвищену увагу науковців у вирішенні проблеми бідності в Україні, досить мало уваги приділяється обґрунтуванню підходів щодо об'єктивного та суб'єктивного оцінювання бідності та комплексній оцінці.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема бідності широко представлена у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. Аспекти цієї проблеми досліджували такі вчені, як С. Башкіров, В. Броницька, О. Васильєва, О. Крикун, Е. Лібанова, М. Міщенко, С. По-

лякова, А. Реут, Н. Холод, С. Тютюнникова, Л. Шангіна, Л. Шевченко, В. Шишкін, В. Юрчишин та ін. Можна відзначити також достатню увагу до проблеми бідності з боку міжнародних організацій, а саме: Організація Об'єднаних Націй, Світовий Банк, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародна організація праці та інші.

Метою дослідження є обґрунтування підходів щодо якісного та кількісного оцінювання бідності, а також аналіз даних останніх статистичних та соціологічних досліджень проблеми бідності в сучасній Україні.

Вклад основного матеріалу. Сучасна наука визначає бідність, як неможливість через брак коштів підтримувати спосіб життя, при-

© М.Я. Хомяк, 2014

таманий конкретному суспільству в конкретний період часу [1, с. 9]. Проте, маючи економічне походження, бідність є набагато ширшим явищем, що стосується різноманітних аспектів життя населення. Адже внаслідок матеріальних нестатків бідні верстви населення не можуть харчуватися відповідно до місцевих стандартів, не можуть оплачувати житло та комунальні послуги виходячи зі своїх потреб, не можуть лікуватися та відпочивати, забезпечуючи відновлення, втраченого через хворобу або перенавантаження, здоров'я, нарешті не можуть забезпечити оплату освіти собі та своїм дітям.

Сукупність чинників, відносно яких визначається бідність для кожної країни, є різною. Існує низка показників, розрахунок яких базується на даних щодо рівня і структури доходів та витрат населення. В Європі, починаючи з 1960-х років, користуються так званним «медіанним доходом», тобто середнім доходом, який отримує більша частина населення. Нині, із приєднанням до ЄС бідніших країн із пострадянського блоку, бідними вважаються ті, хто має не більше 60% від середнього рівня доходів в країні. Бідними також вважають тих, хто витрачає на харчування понад 60% свого доходу або чия калорійність харчування є меншою за 2100 ккал на добу [1, с. 52]. До бідних можна віднести також осіб, позбавлених можливості споживати певні блага, які, наприклад, не мають набору з трьох найбільш поширених товарів тривалого використання (кольорового телевізора, пральної машини та холодильника) або позбавлені нормальних житлових умов (з центральним газопостачанням, водою та каналізацією) [1, с. 57].

Найчастіше для вимірювання бідності використовують два найпоширеніші базові показники: межа бідності (абсолютна і відносна), яка для кожної країни є різною та ВВП на душу населення (в доларах США за паритетом купівельної спроможності). Крім встановлення межі бідності, для ґрунтовнішого аналізу цього явища в країнах використовують також рівень (кількість бідних, які перебувають нижче від цієї межі бідності, до загальної чисельності населення) та глибину бідності (наскільки індивід перебуває нижче від межі бідності).

Межа абсолютної бідності розраховується за допомогою вартості мінімального споживчого кошика в розрахунку на одну особу в місяць, достатнього для підтримки активного фізичного стану, відтворення робочої сили, нормального розвитку особистості й задоволення її основних потреб. Невідповідність доходів мінімальному споживчому кошику (прожитковому мінімуму, встановленому в країні) свідчить про наявність у державі абсолютної бідності, оскільки певний рівень доходів населення не може задовольнити потреби, передбачені спо-

живчим кошиком. В Україні споживчий кошик востаннє був затверджений у 2012 р., до цього він не переглядався вже 12 років (за законом споживчий кошик переглядається раз у п'ять років). Був переглянутий як перелік самих товарів, так і їх норми споживання для людини. Так, якщо згідно з попереднім кошиком українець за добу мав з'їдати 250 грамів хліба, то з 2012 року – 106 грамів. Серед інших закладених фахівцями норм – 5 грамів сала та гречки, 250 грамів картоплі, 50 грамів огірків та помідорів і 25 грамів ковбаси. Більше того, норми споживчого кошика не відповідають навіть раціональним нормам споживання, рекомендованих Українським НДІ гігієни харчування МОЗ. За дослідженнями фахівців ООН, в Україні значно зріс відсоток людей, які недоїдають, тобто споживають менше 2100 кілокалорій на добу. За останній рік відсоток таких людей в Україні зріс до 16,2%, а 1,7% українців живуть за 20 гривень на день. Такий рівень життя вважається крайньою бідністю [7, с. 72].

Проведені вибіркові опитування населення свідчать, що споживчий кошик, запропонований урядом, суттєво відстає від реального прожиткового мінімуму середнього громадянина України. Вартість стандартного набору споживчого кошика на сьогоднішній день коливається від 3000 гривень, а прожитковий мінімум в Україні фактично становить 1000 гривень. Таким чином, формування споживчого кошика в теорії значно відрізняється від потреб людей в Україні на практиці [7]. В багатьох країнах раціональним споживчим кошиком вважається той набір, коли на харчування витрачається не більше третини доходів. В Україні ж із цього споживчого кошика 65% витрачається тільки на харчі [3]. Хоча Держкомстат України наводить дещо менші відсотки витрат на продовольчі товари (близько 54%), [2], це аж ніяк не покращує ситуацію. Найголовніше, що такий споживчий кошик формує розмір прожиткового мінімуму, який обчислюється на його основі.

Якщо ж брати за абсолютний показник прожитковий мінімум, визначений владою, то тут частка бідних в Україні коливається від 11% до 22%, залежно від того, чи зроблені розрахунки на основі доходів або витрат. За даними Держстату України, за перше півріччя 2013 р. межа бідності за критерієм прожиткового мінімуму (еквівалентні доходи нижче прожиткового мінімуму) 1108 грн. Рівень бідності за критерієм прожиткового мінімуму становить 21,7% за витратами та 11,5% за доходами [2].

З метою глобального агрегування й порівняння чисельності бідного населення в різних країнах світу фахівці Світового банку використовують абсолютний показник, який враховує споживання однією особою абсолютно необхідних товарів для виживання індивіда на рівні

5 дол. США (для країн Центральної і Східної Європи та СНД) на день, на умовах паритету купівельної спроможності відповідно як міру бідності.

За критерієм вартості добового споживання на рівні 5 доларів США відповідно до ПКС, у 2012 р. лише 2% українців жили за межею бідності [6]. За підсумками першого півріччя 2013 р. бідних в Україні налічувалося 2,2% від загальної кількості населення [4]. Проте варто зазначити, що такий абсолютний показник різниться від регіону до регіону. Якщо використовувати критерій визначеної у світі межі бідності – 17 доларів на день, то згідно зі статистикою ООН, за межею бідності в Україні перебувають 78% людей. Тобто, в такій частині українців споживчий кошик менший від прийнятої у світі межі бідності [5]. Для України це означає, що якщо зарплата працівника у 2013 р. була меншою, ніж 4161 грн., то він перебував на межі бідності. Враховуючи, що середня заробітна плата в Україні за перший квартал 2013 р., за даними Міністерства соціальної політики України, становила 3085 грн., то «заробіток по-українськи» майже у півтора рази нижчий, ніж міжнародний рівень межі бідності. Лише за офіційними даними статистики, щомісячні доходи 4 мільйонів українців є меншими за прожитковий мінімум. А в умовах сучасної політичної кризи, внаслідок якої відбувається девальвація гривні, ситуація стає ще гіршою.

Зазначимо, що однією із найбільших проблем є те, що рівень бідності за прожитковим мінімумом є найбільш чутливим до зміни реального ВВП [7]. Україна є чи не єдиною країною світу, що не здолала кризи 2008-2009 рр., оскільки її економіка до цих пір не вийшла на показники 2007 р. За 2012 р. ВВП України скоротився на 1,3% і продовжував скорочуватись протягом 2013 р. Проте за даними Держстату ВВП України за 2012 рік збільшився на 0,2%, а за 2013 рік – 0% (не змінився). У рейтингу ООН за обсягами ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності) Україна займає 103 місце серед 181 країни світу. Окрім цього, Україна увійшла в дев'ятку найменш заможних європейських держав за рівнем купівельної спроможності громадян.

Отже, використання абсолютних критеріїв для визначення бідності в Україні є недоцільним внаслідок відсутності науковообґрунтованого мінімального споживчого бюджету (прожиткового мінімуму), з одного боку, і швидких зрушень у структурі споживання населення, обумовлених інфляцією – з іншого.

Межа відносної бідності визначається згідно з загальноприйнятими стандартами життя в певному суспільстві у певний час (від 50-75% медіанного рівня сукупних доходів (витрат) у розрахунку на умовного дорослого) та враховує не тільки величину доходів (рівень жит-

тя), скільки їхній розподіл (ступінь майнового розшарування) і ступінь задоволення тих чи інших потреб.

За даними обстеження умов життя домогосподарств межа бідності за відносним критерієм (75% медіанного значення сукупних еквівалентних витрат населення) за перше півріччя 2013 р. становила 1164 гривень. Рівень бідності за цей період склав 25,4%. [2]. У порівнянні із попередніми роками - фактичний рівень бідності в 2010 р. становив 26,2%, в 2011 р. – 25,4%, а в 2012 р. – 26,0%.

За даними першого півріччя 2013 р., серед різних типів домогосподарств найвищі ризики бідності як за відносним, так і за абсолютним критеріями мають домогосподарства з двома та більше дітьми та з дітьми до трьох років, найнижчі – домогосподарства без дітей, де всі особи працездатного віку. Зона високих ризиків бідності, як і раніше, зосереджена переважно в домогосподарствах з дітьми, які і формують основну сукупність бідних сімей. При цьому поряд з соціально-демографічним помітну роль відіграє економічний чинник, який відображає не тільки важливість фактора зайнятості, скільки критичність відсутності роботи.

Незалежно від обраного критерію, рівень бідності серед працюючих та серед пенсіонерів є нижчим за середнє по країні значення, а до вразливих груп потрапляють діти та так звані «старі» пенсіонери, тобто особи без залишкової працездатності. Гендерний чинник практично не справляє вплив на відмінності у рівнях бідності.

Розрив у показниках бідності між містом і селом за останній період скоротився. Це відбулося за рахунок того, що рівень як відносної, так і абсолютної бідності по міських поселеннях майже не змінився (а по великих містах значно зріс), натомість по сільських – відчутно зменшився. Отже, тенденція, що спостерігалася за минулий період та була характерною в період до 2009 року, а саме: поглиблення розриву в показниках бідності між містом та селом та між різними за розміром населеними пунктами, зламана. Можна констатувати, що наслідки економічної кризи, яка розпочалася ще у 2008, у 2013 р. позначилися на населенні великих міст, хоча досі великі міста залишалися «острівцем» благополуччя на противагу малим містам, які відчули негативні впливи майже одразу.

Аналіз рівня бідності працюючих залежно від діяльності підприємства (організації, установи) дозволяє зробити висновок, що найвищий рівень бідності зафіксовано на підприємствах сільського господарства, будівництва, обробної промисловості, торгівлі тощо. Найменша частка бідних серед осіб працездатного віку зайнята у сферах фінансової діяльності, державного управління та операціях з нерухомо-

містю. У першому півріччі 2013 р. «лідерами» за показником рівня бідності, визначеним за відносним критерієм, є Рівненська та Тернопільська області – рівень бідності відповідно становить 46,1 % та 43,3%, що в 1,7 – 1,8 раза вище за середнє по країні значення. Надвисокий рівень бідності також зафіксований у Житомирській (38,7%), Сумській (36,0%) та Волинській (35,3%) областях. Суттєво вищий за середньоукраїнський рівень бідності спостерігається в Одеській (33,2%) та Кіровоградській (32,2%) областях. Особливо уваги, як і в минулі роки, заслуговує м. Київ, у якому рівень бідності традиційно залишається найнижчим серед усіх регіонів, де значення показника відносної бідності становило 6,4%, що майже у 4 рази нижче за середнє по країні. Відносно низькі значення рівня бідності характерні для Черкаської (15,6%), Запорізької (15,6%), Харківської (17,3%), Чернігівської (17,9%) областей.

Аналіз рівня бідності населення залежно від соціального статусу свідчить, що серед працюючих за наймом та самозайнятих рівень бідності практично однаковий, тоді як серед роботодавців цей показник у 2,3 раза нижчий [4].

За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ в Україні 26% бідних, 8 – 10% тих, хто має середній дохід, решта – це люди, що перебувають на межі бідності. Вони не бідні, але й не можуть бути середнім класом. Згідно з оцінками ООН, в Україні на межі бідності перебувають близько 80% населення. Багатих у нас – 0,5% тоді як у цивілізованих країнах – понад 5%. З іншого боку, досліджуючи рівень життя українців, науковці практично не мають доступу до інформації про найбагатших українців, хоча майнове розшарування в Україні можна помітити неозброєним оком [4]. У 2013 р. 4 українці задекларували мільярдні доходи та 3 тис. 770 осіб, за даними Міністерства, є мільйонерами (і це тільки офіційно).

Концепція відносної бідності (яка досить добре спрацьовує для розвинених країн, для бідніших держав) для таких, як Україна дає деяке викривлення, яке зумовлене значним розшаруванням українського суспільства та великою часткою тіньових доходів, а тому і тут порівняння суто за доходами також не спрацьовує. Приміром, якщо розглядати відносну бідність саме за прийнятим в Європі принципом медіанного доходу, то кількість бідних в Україні приблизно стільки ж, скільки й у Франції чи Німеччині. Проте зрозуміло, що рівень життя цих бідних дуже різниться, оскільки якість життя в Україні та у Франції і Німеччині також дуже відрізняються. Таке викривлення зумовлене значним розшаруванням українського суспільства та нерівністю доходів населення. Співвідношення загальних доходів 10% найбільш і найменш забезпеченого населення ста-

новить 5,3 раза. Однак, за оцінками експертів, реальна ситуація щодо диференціації доходів набагато гірша: таке співвідношення оцінюється ними більш ніж у 40 разів.

Зазначені методи дають можливість об'єктивно оцінити бідність. Але їх практичне використання має певні недоліки, головний з яких – складність отримання своєчасної, повної та достовірної інформації щодо рівня доходів, витрат та наявних ресурсів домогосподарств. Особливо болучим це питання стає, коли йдеться про дослідження рівня та джерел доходів в умовах існування потужного тіньового сектора, що є характерним для сучасної України (за різними оцінками від 30% до 50% економіки перебуває у тіні). Розв'язати цю проблему можна на основі використання суб'єктивного підходу до оцінювання бідності. Останній базується на вивченні результатів самоідентифікації індивідів, перед якими ставиться завдання оцінити споживчі можливості своїх доходів або віднести себе до певної верстви населення [1, с. 55].

Якщо об'єктивна бідність визначається за прийнятими в країні критеріями доходу чи доступу до суспільних благ на основі легітимних рішень і законодавства, то суб'єктивна навпаки – визначається на базі особистих оцінок. Останнім часом вона все більше привертає увагу дослідників.

Київський міжнародний інститут соціології вже багато років ставить українцям просте запитання: «Чи вистачає Вам на їжу?». Результати відповідей саме і є суб'єктивною оцінкою бідності. Згідно з суб'єктивною оцінкою, у минулому році 65% українців вважали себе бідними. Варто зазначити, що ці оцінки почали погіршуватися від 2008 року. Ще рік тому бідними себе вважали 60% українців. При цьому експерти звертають увагу на те, що навіть якщо в опитуваннях українцям пропонують таку категорію, як «уже не бідні, але ще не середній клас», вони її просто ігнорують. За даними інституту від 2008 до 2012 рр., в Україні скоротилася кількість тих, кого можна вважати середнім класом, тобто, прошарком, представники якого можуть дозволити собі не тільки їжу, але й одяг, житло та відпочинок. Якщо у 2008 р. таких було близько 10%, то у 2012 р. – удвічі менше. Тобто, тільки 5% громадян України живуть на рівні середнього класу європейських країн. Це люди, які можуть дозволити собі відпочинок, який притаманний більшості європейських сімей, впевнених у завтрашньому дні. Нині в Україні, згідно з дослідженням «Соціальна нерівність» у рамках Програми міжнародного соціального дослідження (ISSP) за участю Інституту соціології НАНУ, 95% українців вважають себе бідними і рятуються як можуть...

Проте і в суб'єктивній концепції є певні

недоліки, якщо враховувати такі національні особливості, як схильність українців «прибіднятися», з одного боку, а з іншого – жити не по кишені. Наприклад, ще у 1995 соціологи виявили, що витрати українців за цей рік були вдвічі більшими, ніж доходи. Окрім цього, результати останніх соціологічних опитувань свідчать, що більшість українців включили авто у перелік благ, потрібних родині для нормального способу життя. Але якщо врахувати, що в Україні авто мають лише 20-30% родин, то, звісно, не можна казати, що відсутність автомобіля свідчить про бідність за умовами життя. Отже, суб'єктивність є основним недоліком, що закладений у самій сутності цього методу вимірювання бідності. Людина оцінює власний добробут, спираючись на особисті уявлення про бідність, на власній настрої та майбутні очікування, які можуть швидко змінюватися без об'єктивних причин. Тому користуватися виключно суб'єктивними оцінками бідності також недостатньо. Необхідно знайти такі підходи, які б одночасно враховували і об'єктивні критерії, і думку населення щодо рівня власного добробуту. Поєднання даних об'єктивної та суб'єктивної бідності – продуктивний підхід, який ще чекає свого визнання серед науковців і практиків державного управління, оскільки містить інформацію щодо соціального самопочуття та соціальної напруженості в суспільстві.

У сучасній практиці розвинених європейських країн використовується індекс консенсусної депривації, який враховує ряд показників, зокрема, рівень освіти, охорони здоров'я та добробуту населення. Згідно з деприваційною концепцією бідність оцінюється не за ресурсами, які є в тієї чи іншої родини, а за умовами життя – на основі переліку благ, яких позбавлені бідняки. Згідно із розрахунками науковців, за такими ознаками бідними в Україні є 26% населення. Незважаючи на те, що такий підхід не дозволяє повністю уніфікувати дані щодо різних країн, вони дають більш об'єктивну картину щодо окремо взятої країни. Для України такими чинниками, що відділяють справді бідні верстви населення від заможніших, є доступ до здорового способу життя, якісного харчування, якісного, а не гарантованого Конституцією безкоштовного медичного обслуговування, якісної освіти, нормальних побутових умов, а також доступ до роботи, що відповідає освітній кваліфікації людини. Крім того, дедалі більшого значення при оцінці бідності набувають такі чинники, як доступ до чи-

стої питної води та стан довкілля. Саме ці показники, а не тільки доходи і витрати свідчать про те, наскільки бідною є країна і скільки громадян у ній живуть за межею бідності.

Отже, бідність існує у різних вимірах. Якщо дивитися тільки на абсолютний показник – кількість українців, що живуть менше, ніж на 5 доларів на день, то Україна виглядає не такою вже й бідною країною. З іншого боку, коли людина нормально харчується, має дах над головою і роботу, але не може собі дозволити відпочинок за кордоном чи авто і на цій підставі вважає себе бідною, це теж не виглядає об'єктивною оцінкою українського життя. Науковці кажуть, що дати точні розрахунки кількості бідних та параметри бідності – не так просто. Окрім цього, що різні методики визначення бідності дають неоднакові результати. Тому вони мають використовуватися комплексно. Тільки на цій основі з'являється можливість достовірно оцінити бідність в країні та обґрунтувати основні напрями соціальної політики щодо її подолання.

Висновки. Бідність в Україні існує у різних вимірах, різні методики вимірювання бідності дають неоднакові результати. За критерієм вартості добового споживання на рівні 5 доларів США, за підсумками першого півріччя 2013 р., бідних в Україні налічувалося 2,2% від загальної кількості населення. За критерієм прожиткового мінімуму рівень бідності становить 11,5%. За відносним критерієм (75% медіанного значення сукупних еквівалентних витрат населення) бідних в Україні – 25,4%. Згідно з суб'єктивними оцінками в Україні налічувалося від 65 до 95% бідних. Однак, які б підходи до визначення бідності не застосовувалися, зрозуміло, що серед українців немало людей, які живуть неповноцінним життям. Адже понад 2% населення України живе у багатомірній бідності. Окрім цього, кожен із методів вимірювання має свої недоліки. Головним із недоліків практичного використання об'єктивних оцінок бідності – складність отримання своєчасної, повної та достовірної інформації щодо рівня доходів, витрат та наявних ресурсів домогосподарств. Щодо суб'єктивного підходу, то саме суб'єктивність є основним недоліком, що закладений у самій сутності цього методу вимірювання бідності. Тому в концепції розрахунку рівня бідності потрібно використовувати систематизований набір статистичних (об'єктивних) та соціологічних (суб'єктивних) показників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Демографічні фактори бідності [Текст] / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соц. досл. НАН України, 2009. – 184 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Зануда А. 21 рік незалежності: витрати на харчі – понад 50% доходів середньої родини. 24 серпня,

- 2012 р. [Електронний ресурс] / А. Зануда. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2012/08/120823_ukraine_independence_people_az.shtml
4. Інформаційно-аналітична записка щодо рівня життя населення у січні-серпні 2013 року [Електронний ресурс] / Міністерство соціальної політики України. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id
5. Межа бідності в Україні та Європі [Електронний ресурс] / Z-Україна статистика, економіка, тенденції. – Режим доступу: <http://zet.in.ua/socium/mezha-bidnosti-v-ukraini-ta-yevropi>.
6. Моніторинг розвитку соціальної сфери України за 2012 рік [Електронний ресурс] / Центр перспективних соціальних досліджень. – К., 2013. – Режим доступу: http://www.hiv.org.ua/UserFiles/новини/2013/М_2012_2007.pdf
7. Хомяк М. Бідність в Україні у показниках соціальної статистики [Текст] / М. Хомяк // Соціологічні студії: наук.-практ. журн. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 2 (3). – С. 70-76.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2014

REFERENCES:

1. Demographic factors of poverty (Demographic factors of poverty). Ed. EM Libanova. Kyiv : Institute for Demography and Social Studies of NAS of Ukraine , 2009, 184 p.
2. Statistics Committee of Ukraine: www.ukrstat.gov.ua
3. *Zanuda A.* 21rik nezalezhnosti: vytraty na harchi ponad 50% dohodiv serednoi rodyny (21 years of independence: the cost of food is more than 50% of income of average family. August 24, 2012. Regime to access: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2012/08/120823_ukraine_independence_people
4. Інформаційно-аналітична записка щодо рівня життя населення у січні-серпні 2013 (Informational and analytical note on the population in January -August 2013). Ministry of Social Policy of Ukraine. Regime to access: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category>
5. Mezha bidnosti v Ukraini ta Yevropi (The poverty line in Ukraine and Europe). Z- Ukraine Statistics, Economy, Trends. Regime to access: <http://zet.in.ua/socium>.
6. Моніторинг розвитку соціальної сфери України за 2012 рік (Monitoring the social development of Ukraine for 2012). Center for Advanced Social Research. Kyiv, 2013. Regime to access: http://www.hiv.org.ua/UserFiles/новини/2013/М_2012_2007.pdf
7. *Khomyak M.* Bidnist v Ukraini u pokaznykah socialnoi statystyky (Poverty in Ukraine in terms of social statistics). Sociological Studies: scientific-practical. zh. Lutsk, 2013, no 2 (3), pp. 70-76.

Хомяк Марія Ярославівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки
Адреса: 43025, м. Луцьк, пр. Волі, 13
E-mail: popereshnyak_sv@mail.ru

Khomiak Mariia Yaroslavivna – PhD in math and physics, associate professor
Lesya Ukrainka eastern european national university
Address: 13, Voli Avenue, Lutsk, 43025
E-mail: popereshnyak_sv@mail.ru